

BAĞLAMA SORUNSALI ÜZERİNE ALTERNATİF BİR MALZEME OLARAK “İP”

“ROPE” AS AN ALTERNATIVE MATERIAL ON THE PROBLEM OF TYING

Doç. Dr. Zeliha KAYAHAN

Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Sanat Bilimleri Bölümü, Ankara/Türkiye
ORCID : 0000-0001-9644-9715

Doç. Dr. Naile ÇEVİK

Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü, Ankara/Türkiye
ORCID : 0000-0001-6448-1534

Cite As Kayahan, Z. & Çevik, N. (2021). “Bağlama Sorunsalı Üzerine Alternatif Bir Malzeme Olarak “İp””, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:28, pp:1237-1246

ÖZET

Binlerce yıldır insanların temel kullanım alanlarını oluşturan ve bir tekstil ürünü olan ip, günümüzde de birçok sanatçının sıklıkla kullandığı malzemelerden biridir. Bilimsel-teknolojik yeniliklerin odağında olan sanat pratiklerinin dilinin değişmesi ve dönüşmesi ile eserlerinde ip kullanan sanatçıların ifade alanı da genişlemiştir. Günümüz sanat anlayışının da aynı paralellikte olması gerçeğiyle ip kullanan sanatçılar malzemenin geçmişini ve kültürel yapısını da bağlam içine aldıkları özgün eserler ortaya koymaktadırlar. Bu çalışmada, bağlama sorunsalı üzerine alternatif bir malzeme olarak ipi kullanan Janet Echelman, Fırat Neziroğlu, Machiko Agano, Sandra de Groot, Chiharu Shiota, Tomas Saraceno, Zeliha Kayahan ve Naile Çevik’in sanatsal üretimlerine odaklanılmıştır. Ayrıca günümüz sanatında ve sanatçı üretimlerinde ipin aldığı farklı anlamlar aracılığı ile çağdaş sanata bakabilmek ve bu kullanım nesnesinin sanata yansımada yarattığı anlamlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Çağdaş Sanat, Sanatta Malzeme Kullanımı, İp

ABSTRACT

Rope, which has been a textile product and has been the main usage areas of people for thousands of years, is one of the materials frequently used by many artists today. With the change and transformation of the language of art practices, which are at the center of scientific-technological innovations, the expression area of the artists who use rope in their works has expanded. With the fact that today's understanding of art is in the same parallelism, the artists using rope create original works in which they take the history and cultural structure of the material into context. In this study, the artistic productions of Janet Echelman, Fırat Neziroğlu, Machiko Agano, Sandra de Groot, Chiharu Shiota, Tomas Saraceno, Zeliha Kayahan and Naile Çevik In addition, looking at contemporary art through the different meanings that thread takes in today's art and artist productions and the meanings created by this object of use in its reflection on art have been examined.

Key words: Art, Contemporary Art, Use of Materials in Art, Rope.

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze sanatın değişimi ve dönüşümü incelendiğinde karşımıza bireyin toplumsal değişimi/dönüşümü ile paralel bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bu süreç; sosyal ve kültürel değişimlerin yanı sıra ekonomik ve bilimsel değişikliklerin yansımaları da içinde barındırmaktadır. Bu yansımalar ile sanatın aldığı anlamlar değişmekte ve etki alanı da genişlemektedir. Farklı malzemelerin kullanıma girmesi sanatın geleneksel, belirgin sınırlarının dışına çıkmasına olanak sağlarken muğlak sanat pratiklerinin de hayatımıza girmesine sebep olmuştur. 20.yüzyılda plastik sanatlarda yeni yaklaşımların ortaya çıkması ve çağdaş sanat akımlarının etkisiyle birlikte, sanatçılar geleneksel malzemeler yanında hazır yapım ürünler, organik ve teknolojik nesnelere, tekstil lifleri ve ürünleri gibi geleneksel sanat için uzak görünen malzemeleri de kullanmaya başlamıştır. Sanatçılar, sanatsal ifade için tasarım nesnelere, günlük hayatta taşıdığı anlamlardan koparıp yeni anlamlar yükleyerek sanata dâhil etmişlerdir (Erim, 2019:264).

Sanatçılar çeşitli nesnelere bulurlar, bir araya getirirler. Her bir bütünleme, sanatçıya ait bir iz, bir düşünce biçimi ve bir duygu aktarımıdır. Aynı nesne, farklı sanatçıların elinde yeni, özgün anlamlara ulaşır, kendine ait anlamını değiştirir, yenilenir, artar. Sanat eserine dönüşen bu buluntu nesnelere yeni bir varlık kazanılmaktadır (Pazarlıoğlu Bingöl ve Çevik, 2020: 608). Özellikle kübistler aracılığı ile sanatta hazır nesnelere kullanılmaya başlanması, sonrasında tekstil ürünlerinin plastik sanatların bir dalı olmasına kadar uzanacaktır. Bir tekstil ürünü olarak düşünülen “ip” çağdaş sanat eserlerinde özellikle kavramsal bağlamda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışma; günümüzden 50.000 yıl önce ilk insanlar tarafından yapıldığı düşünülen ip’in, sınırsız kullanım alanı ve tanıklığı ile güncel sanat eserlerine yansımaları incelemektedir.

2. DİSİPLİNLERARASI SÜREÇTE ALTERNATİF MALZEME KULLANIMI VE “İP”

1960’larda, bir grup yazar, düşünür, besteci ve mimar, sanat, tasarım, teknoloji, reklamcılık ve politika gibi insanın her türden etkinliğini bir araya getirebileceği, farklı uzmanlık alanlarından kişilerin bir arada çok

yönlü sanat yapıtları üretebileceği düşüncesini geliştirmişlerdir (Özpinar, 2009: 11-12). Farklı alanların birlikteliğinden doğan gücün de etkisiyle daha deneysel daha cesur adımlar atılmıştır. Bu etkileşim yalnızca sanat ve bilim alanında değil kültürler arasında da bir kaynaşmayı beraberinde getirir. Disiplinlerarası sanatın gelişimi modern sanat akımları üzerinden oluşmuştur. Bu dönüşümün taşıyıcısı ise kübizmin deneysel sanat uygulamaları aracılığı ile ortaya çıkan ve farklı evren kavrayışlarını dile getiren kolaj ile gerçekleşmiştir (Yeşilçimen, 2019:1). Kolaj, yüzey üzerine farklı nesnelere ve görüntülerin bir araya getirilmesi ile oluşmaktadır. Disiplinlerarası yaklaşımın belki de ilk örnekleri olarak sayılan bu sanat pratiği sanatçılara daha özgür, daha sınırsız bir ortam sunmuştur. Sonrasında Dada sanatçılarının benimsediği bu yaklaşım disiplinlerarasılık kavramının yerleşik bir anlayışa dönüşmesine katkı sağlamıştır. 1960 sonrası sanat anlayışı disiplinlerarasılık ve küreselleşmenin etkisinde şekillenmiş perspektif biçiminden daha çok kavramsala yönelmiştir. Yaşamla ve sanatla ilgili her şeyi sorgulayan, düşüncüyü odak noktasına alan Kavramsal Sanat'ta tek bir nesneden oluşmayan yapıt; yazı, fotoğraf, belge, harita, film ve video, beden ve dil gibi çeşitli nesnelere, biçimlere ve yöntemlere aracılığıyla düşüncüyü iletmeyi amaç edinmiştir. Bu sayede de nesneye bağımlı sanat yapıtı fikrinden uzaklaşmaya çalışmıştır (Özpinar, 2009: 75). Kavramsal sanatta sanatçılar; nesnelere, biçimlere, renklerin, boşluğun, dokunun, boyutun, ağırlığın ve malzemenin kavramsal dilini kullanmayı seçerek kendi özgün ifadelerini güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Ortaya çıkmasının ardından kısa bir sürede yaygınlaşan ve kabul gören bu sanat akımı, sınırsız sanat pratiğini ve anlatım biçimini de beraberinde getirmektedir. Böyle bir ortamda her sanatçı kendi tavrı ve tarzı doğrultusunda malzeme seçimi yapmaktadır. Bu malzemeler sanatçının bireysel/özgün anlatım dilini oluşturmasının yanı sıra sanatçının fikrini destekleyici bir tanık konumundadır. Fluxus'un öncüsü Joseph Beuys'un keçe ve yağlı çalışmalarının birçoğunda görüyor olmamız bu malzemelerin sanatçının hayat hikâyesine dayanan bir anlam taşımasının yanı sıra izleyici için de bu malzemelerin sanatçı ile özdeş bir duruma/konuma gelmesi dikkat çekicidir.

En temel tekstil ürünü olan ip, yüzyıllar boyu insanlığın gündelik yaşamına tanıklık etmiş fiziksel ve kimyasal değişimler geçirmiştir. Doğal, yapay veya sentetik liflerin belirli bir düzen içinde bir araya gelmesiyle oluşan, hammaddesine, inceliğine, uzunluğuna, ağırlığına göre sınıflandırılan lif toplulukları iplik olarak adlandırılmaktadır (Özkendirici, 2018:210). Kullanım alanının çok geniş bir ölçüğe uzanması onu zamansal süreç içerisinde sanatın içerisine de dâhil eder. 1960'lı yıllardan beri sanat alanlarında kullanılan bu gündelik yaşam nesnesi/aracı sanat eserlerinin biçimsel ve kavramsal malzemesi olmuştur.

İpek böceğinin kozasını örmesi ve örümceğin ağını örmesi ipliğin dokuma haline getirilmesinde insanlığa rehber olmuştur. İnsanlığın varoluşundan beri yaşamın bir parçası olan iplik sadece örtünme amacıyla kullanılmamış olup barınakların yapımında ve düzenlenmesinde de önemli bir materyal olmuştur. İnsanlık tarihinden günümüze kadar ki süreçte, liflerin iplik haline getirilmesinde çeşitli metotlar kullanılmıştır. Bu metotlar teknolojik gelişmelerin de katkısıyla günümüze kadar devam etmektedir (Yetiş, 2019:3-4).

Günümüzde lif sanatında, değişik malzemeler, el işi ve makina teknikleri kullanılarak, üç boyutlu yada enstalasyon grubuna girmiş ve kavramlaşmış sanatsal eserler üretilmektedir. Konu olarak sosyal, felsefe ile ilgili sorunlar seçilmektedir (Sakalauskaite, 2011:38). 1950'li yıllardan sonra gelişen tekstil teknolojileri alanın yaygınlaşmasına ve lif sanatı olarak sanat dünyasına girmesine olanak sağlamıştır. Yeni sentetikler, yapıtların plastik değerlerinde yeni algılamalara yol açmış, dijital baskı gibi yeni teknolojiler lif sanatı da dâhil olmak üzere birçok sanat disiplini tarafından kullanılmaya ve disiplinlerarasında ortak bir zemin oluşturmaya başlamıştır (Özpinar, 2009: 23). Gündelik yaşamda, kumaşları dikmek, nesnelere bir araya getirmek, paketlemek, asmak, sabitlemek amacıyla kullanılan iplikler, yüzyıllar boyunca çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Kavramsal sanat anlayışıyla birlikte alışılmış tekniklerin ve malzemelerin dışına çıkan sanatçılar, eserlerinde birçok farklı malzemeyle birlikte iplikleri de kullanmışlardır (Özkendirici, 2018:208).

Görsel 1. Marcel Duchamp, 16 Miles Of String, 1942, Enstalasyon, New York.

Çalışmalarını kübizm, Dada ve Kavramsal Sanat ile ilişkilendirebileceğimiz sanatçı Marchel Duchamp, 1942 yılında yapmış olduğu bir enstalasyonda o dönem içinde ip'in en çarpıcı kullanımlarından birini sunar. Andre Breton'un organizatörlüğünü yaptığı sergide Paul Klee, Max Ernst, Marc Chagall, Pablo Picasso, Rene Magritte ve Giorgio de Chirico'nun da eserleri yer almaktadır. Mengeş'e göre; serginin yapılacağı mekânda, zengin mimari detaylar, yıldızlı reklam panoları, kristal şamdanlar mevcuttur. Ancak Duchamp, kendisinden talep edilen sergi yerine kendi mekânını oluşturduğu bir sergi gerçekleştirmiştir. Sergide kendine ait mekânları ipliklerle kaplayarak mekânla işlerin ilişkisini iplerin ardına gizlemiştir. Sanatçı, diğer sanatçılara ait eserler yerleştirildikten sonra, salonu duvardan duvara uzanan, tabloları ve tavanı örten bir ağ ile kaplamıştır (Mengeş, 2015:71-72). Bu sergi bağlamında, izleyici ile sanat arasında bir mesafe koyan ip, sergiden hatırlanabilecek tek unsur haline gelmiştir. Dolayısıyla bu eylem müdahale olmaktan çıkmış, izleyici ile sanat arasında, yeni bir tür sanat haline gelmiştir (O'Doherty, 2010: 92).

Duchamp bu çalışmasıyla, izleyicilerin sanat pratiğini ipler aracılığı ile deneyimleyebilmesine olanak tanır. Sanatçı mekân, sanat eseri ve izleyici üçgenini karmaşık gibi görünen bu ip ağlarıyla adeta birbirine bağlar. Bir anlamda eserlerin mekân ile bütünleşmesine gönderme yapan sanatçı, izleyiciyi geleneksel algıların dışına çıkararak onu sergi mekânı ile ilişkisel bir duruma sokar. Marcel Duchamp'tan günümüze değişen sanat pratikleri ve anlayışı ile ipin kullanımı farklı boyutlara ve bakış açılarına olanak tanımıştır/tanımlanmıştır.

3. SANATÇI OKUMALARI

Özellikle 80'li yıllarda birçok sanat, malzeme ve teknik birbiriyle bütünleşmiş, heykel tekstilin malzemesini, tekstil resmin doğayı kopyalamasını, kâğıt ve metal, tekstil tekniklerini alıp kullanmıştır. Bu sebeple bir eser hem tekstil sanatı hem de düzenleme olarak yorumlanabilmiş hem de resim, heykel ya da arazi sanatı gibi farklı disiplinlerde de değerlendirilebilmiştir (Yeşilçimen, 2019:3). Disiplinlerarası olarak tanımladığımız bu durum sanat eserini mekân ve izleyici ile etkileşim içerisine girmesini sağlamıştır. Bu etkileşim bağlama kavramı üzerine alternatif bir malzeme olarak ip ile sınırsız ifade olanakları sağlamaktadır. Boyama, baskı, kâğıt, tel, nakış, keçe, dokuma, örme, çeşitli konstrüksiyon teknikleri gibi birçok yöntem, tekstil yapısı ve tekstil dışı malzemeyi aynı sanatsal pratik içerisinde, barındıran lif sanatının sınırlarını zorlayarak geleneksel ve yeni olanı farklı kombinasyonlarla bir arada kullandığı görülmektedir (Altınçelik, 2019:122). Teknolojinin gelişmesi ile ip'in kimyasal ve fiziksel değişimlerinin/gelişimlerinin kullanıldığı bu eserlerin çağdaş sanat dünyasında önemli bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür.

Amerikalı heykeltıraş ve lif sanatçısı Janet Echelman, mekâna özgü tasarladığı enstalasyonları ile tanınmaktadır. Çoğu kamusal alanda sergilenen çalışmaları boyutları ve tasarımlarıyla etkileyicidir. Küçüklüğünde tarihi kartpostallarda gördüğü mavi ve beyaz plaj şemsiyelerinden ilham alarak oluşturduğu Bükme Arkı (Bending Arc) çalışması açık alanda bile oran-orantı bağlamında boyutsal olarak dikkat çekicidir. Bükme Arkı, 1.662.528 deniz mili ve 180 mil ipten oluşan dalgalı bir hava heykelidir. Heykel rüzgârda dans ederken, parkın karşısına şekiller ve gölgeler oluşturarak ziyaretçilerini kucaklamaktadır. Geceleri, eflatun ve mor ışıkla aydınlatılması onun daha büyüğü algılanmasını sağlar (Stewart, 2020).

Görsel 2. Janet Echelman, Bükme Arkı (Bending Arc), 2020, Petersburg.

Geniş bir alanı kaplaması ve hava olayları ile farklı formlara bürünen bu çalışma yaşam içerisinde kendi sürecini devam ettirmektedir. Yer yer kümelenmiş/yoğun ip öbeklerinin yanı sıra bir örümcek ağını andıran geniş boşluklar yer almaktadır. Sanatçı ipleri birbirine bağlayarak oluşturduğu çalışmasıyla adeta yeryüzü ile gökyüzünü birbirine bağlamaktadır.

İpin sanat çalışmaları içerisinde kullanım alanı oldukça geniştir. Günümüz sanatçıları düşüncelerini ortaya koyarken geleneksel olandan çağdaş olana uzanan tüm pratiklerden faydalanmaktadır. Eğitimi tekstil tasarımı üzerine yapan sanatçı Fırat Neziroğlu'nun çalışmaları ip'in geleneksel bir noktadan beslenip çağdaş sanata uzanan yolcuğu gibidir. Kendisini “dokuma sanatçısı” olarak tanımlayan sanatçı; alanında ulusal ve uluslararası boyutta ödülleri bulunmaktadır. Geleneksel dokuma tekniğini kendine has görsel bir dille tamamlayan sanatçı, insana ve onun hayal dünyasına dair alternatif bir bakış açısı üretmektedir. Kendi bedeninin adeta bir uzantısı olarak işlev gören dokuma tezgâhında bize bugüne ait masallar anlatıyor gibidir. “Kül Kedisi”, “Kurbağa Prens”, “Uyuyan Güzel”, düne ait bir üretim yöntemiyle yeniden can bulup boşlukta belirirken, masallar Neziroğlu'nun ilmekleriyle yarına doğru yolculuklarına devam ediyorlar (Zilbermangallery.com, 2011). Sanatçının sanat anlayışında seriler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu seriler; Akıl Hastanesi Serisi, Make Me Beautiful Serisi, Gökten Üç Elma Düştü Serisi ve Zamansız, Mekânsız, Boşluktaki Suretler Serisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Güleş, 2020:57).

Görsel 3. Fırat Neziroğlu, Ergen/Mevsim Rüzgârları, 2011, Yün İpliği Dokuma ve Misina, 100x100 cm.

Görsel 4. Fırat Neziroğlu, Yeşil Çimen, 2011, Yün İpliği Dokuma ve Misina, 100x100 cm.

Geleneksel bir form olan kilim mantığını, kendi çağdaş sanat uygulama anlayışı ile sentezleyen sanatçı, pentür yerine ilmek kullanarak imgeyi oluşturma sürecine farklı bir bakış açısı getirmiştir. Figürlerinin etrafında bıraktığı geniş boş alan dokunmamış bir yüzey olarak, görüntü ile tezatlık yaratmaktadır. Sayısal mantıktaki “1” ve “0” ları andıran dikey-yatay ekseninde akan ilmekler, dijital manipülasyona bir gönderme niteliğinde algılanabilir (Sırmalı, 2019: 134). Neziroğlu, özgü ipi olarak kullandığı farklı kalınlıklarda olta misina malzemesinin yarı saydam özelliği ile portre çalışmalarında ışık, gölge ve boşluk gibi unsurlara dikkat çekmektedir (Güleş, 2020:121). Yaşam, boşluk içinde doluluktur. Boşluk, görünmezdir. Boşluğu, görünür olan ile dolu kılarız. Boşluk doluluk ile görünür kılınır. Nesnelere, figürler yan yana/üst üste getirilerek dolu alanları oluştururlar. Sanatsal kompozisyonlarda dengenin önemi boşluk/doluluk yerleştirmelerinde de dikkat çekmektedir (Pazarlıoğlu Bingöl ve Özkaya, 2020: 180). Neziroğlu'nun boşlukları çalışmasının dengesini belirleyen önemli bir unsur olarak ip malzeme ile bütünleşerek oldukça etkili kompozisyonlar sunmaktadır.

Günümüzde alışmalarında ipi kullanan sanatçılar, malzemenin sonsuz değişkenlerini kullanarak anlatımlarının kavramsal dilini güçlendirmektedirler. Akademisyen/sanatçı Machiko Agano, paslanmaz çelik, el yapımı kâğıt, poliamid ve ipek iplik kullanarak yaptığı Textural Space eserinde mekânı adeta iplerle giydirir (Görsel 5). Bu çalışma, paslanmaz çelik ipler, el yapımı kâğıt, poliamid ve ipek iplikler kullanarak elde dikilerek oluşturulan iş, hava, ışık ya da rüzgâr gibi doğaya ait öğelere öykünen bir yapıttır. Sanatçı, organik malzemenin yanı sıra inorganik malzemeleri de kullandığı, doğa kavramını sorgulayarak, sergilediği mekânı kaplayacak kadar büyük boyutludur (Özpinar, 2009: 132). Sanatçının örgü teknikleri ve 15 mm. kalınlığındaki iğnelerle gerçekleştirdiği bu çalışmada da özenli bir işçilik gözlenmektedir. Özellikle mekânı kaplayan ve havada asılı duran bu karmaşık ağ, ziyaretçileri karşılaştıkları ve çevreledikleri bu dokuya dokunmaya/hissetmeye teşvik eden dolambaçlı/karmaşık ortamlar da yaratmaktadır (Fabrica.org.uk, 2001). Agano, bu yapıtlarıyla, izleyiciyi mekâna davet eder ve mekân aracılığı ile adeta izleyicisini kucaklar.

Görsel 5. Machiko Agano, Textural Space, 2003, Enstalasyon, Paslanmaz Çelik, El Yapımı Kağıt, Poliamid ve İpek İplik.

Machiko Agano üretimleri hakkında; “Biz Japonlar bazen doğada gizemli, görünmez bir güç olduğunu söylüyoruz. Bunun öyle olduğunu hissediyorum, bu görünmez, her şeyi kuşatan gücü çalışmalarım aracılığıyla göstermeye çalışıyorum. İzleyicinin işimi gördüklerinde doğanın gizemleri tarafından kuşatılmış hissetmesini isterim” ifadesi ile ilişkisel bir yaklaşımı da desteklemektedir (Fabrica.org.uk, 2001). Büyüleyici bir görünüme sahip olan enstalasyon havada asılı duran ağ dokularını anımsatır. Narin, kırılabilir, hafif ve esnek görünümünün altında kapsayıcı ve kuşatıcı bir role bürünür gibidir. Sanatçı çalışmasıyla bir taraftan mekâna müdahale ederken bir taraftan da izleyicinin klasik eser inceleme anlayışını da sarsar. Enstalasyonlarında genellikle tavandan sarkıtılan parçalarının saydamlığı aracılığıyla çevrenin renklerinden yararlanmaktadır. Sanatçının enstalasyonlarında büyük ölçüde nötr veya berrak renkler hakimdir (fibrenell.blogspot.com,2010).

Çağdaş sanat pratiklerinin en belirgin özelliklerinden biri de melez anlayışta çalışmalar üretilmesidir. Zanaat ve tasarımların birlikteliğinin yansıdığı pek çok örnek vardır. Postmodern sanat anlayışının en kabul gören yaklaşımlarından birisi geleneksel olanın güncel pratikler ile yorumlanmasıdır. Bu durum deneysel çalışmaların da nitelik/nicelik olarak artmasına olanak tanımış ve teknik, malzeme ve konu bağlamında özgün sanatsal üretimlerin önünü açmıştır.

Çağdaş sanat anlayışı ile birlikte yeni ifade olanaklarını ve sorgulamaları da içinde barındıran çağdaş heykel sanatının oluşturduğu plastik dil yeni ifade olanakları ve alternatif malzeme kullanımı ile çeşitlenerek tekrar tekrar yenilenmektedir (Özkul, 2019:74). Bu açıdan değerlendirildiğinde, sanatçı Sandra de Groot ana malzemesi ip olan bir örgü üretimi olan makrome tekniği ile giyilebilir heykeller tasarlamaktadır. Sanatçı koleksiyonundaki beyaz makrome heykeller ile zanaat ve tekniği, mimari ve kültürel yollarla araştırıyor. Tekstil formlarını oluşturan halatların her biri, doğal yapılarını ve şekillerini korumalarını sağlayan yüksek kaliteli pamuktan üretiliyor ve her heykel elle düğümleniyor. Sanatçının amacı ortaya çıkan giyilebilir heykeller ile arkasında yatan yoğun üretim süreci hakkındaki farkındalığı arttırmaktır (Mert, 2020). Sık atılan düğümlerin bir araya gelmesiyle yoğun ve zahmetli bir süreci somutlaştıran sanatçı, izleyiciyi genel kullanım alanından farklı olan malzeme/teknik bileşenlerini aykırı bir alanda kullanımı aracılığı ile izleyiciyi bilindik kalıpların dışına çıkarmaktadır.

Görsel 6. Sandra de Groot, Giyilebilir Heykeller, 2019

Japon sanatçı Chiharu Shiota çoğunlukla ip ile ilişkilendirdiği nesnelere üzerinden performans ve enstalasyon çalışmalarını gerçekleştirir. Tunçok'a (2015) göre sanatçı, insana ait değerleri iplerle örümcek ağı şeklinde örerek yeniden anlamlandırmaktadır. İplerle örerek oluşturduğu örümcek ağları ile hafıza, bireyin toplumdaki yeri ve diğer bireylerle ilişkilerini sorgulamaktadır. Çalışmalarını Berlin'de sürdüren sanatçı için kırmızı ip imzası gibidir. Blain-Southern Galerisi'nde sergilediği Ben Başka Bir Yerde (Me Somewhere Else) enstalasyonu tavandan aşağıya sarkan yoğun bir ip ağının bir çift ayak ile sonlanır. Mekâna özgü bir kurulum olarak tasarlanan bu çalışmada bedeninin ruhani boyuttan yeryüzüne ayaklar aracılığıyla bağlanmasını hissettirmektedir. Sanatçı üretimi ile ilgili şunları söyler:

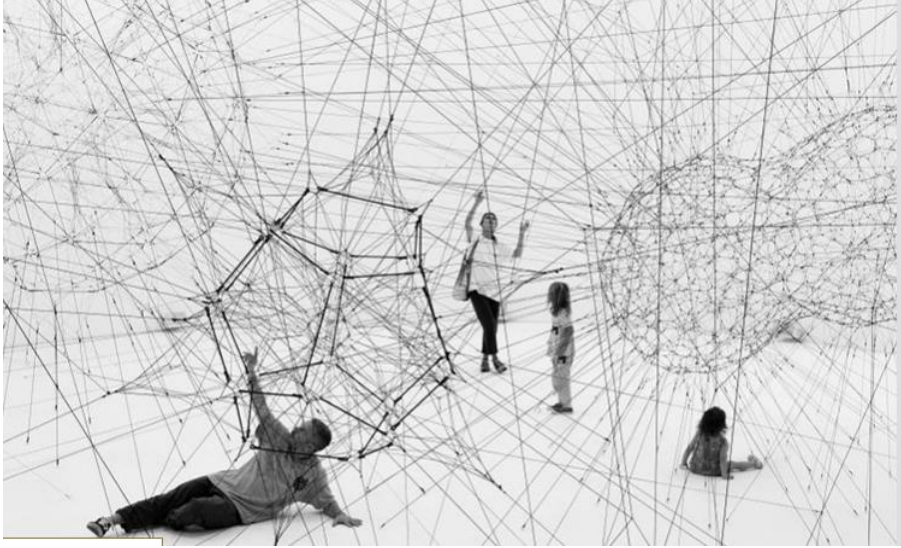
Vücudumun evrene bağlı olduğunu hissediyorum, fakat bu benim bilincimde mi?" diyor Shiota, "Ayaklarım dünyaya dokunduğunda, dünyaya insan bağlantılarının bir ağı gibi yayılan evrene bağlı hissediyorum ama eğer vücudumu artık hissetmiyorsam nereye giderim? Vücudum gittiğinde nereye giderim? Ayaklarım artık yere değmediğinde (ajournal.blog, 2018b).

Görsel 7. Chiharu Shiota, Ben Başka Bir Yerde (Me Somewhere Else), 2018, Kırmızı Yün, İp, Alçı, Fotoğraf: Peter Mallet, London.

Shiota'nın çalışmaları sosyal, kültürel, tarihi ve politik bağlamları aşsa da, sanatçının samimi kaygısı ve yaşam/ölüm temasıyla ilgili karanlık hissi, satır arasını okumaya istekli ziyaretçiler için belirgindir (Novozhilova,2015). Anlatımsal derinlik bir nesneyi, diğer bir nesneden ayıran tüm özellikleri ve eylemleri ile taşıdığı sembolik içeriği ifadelendirmektedir. Bu noktada herhangi bir nesne, kendine ait uzamsal varlığı ile algılanmasının yanı sıra başka nesnelere ilişkileri bağlamında da değerlendirilebilir. Cisimsel varlıkların, düşünsel taraflarının çok boyutluluğu derinliğe giden yoldaki duyarlılığı arttırmaktadır (Bingöl, 2019: 83). Shiota'nın yapıtlarının anlatımsal derinliği güçlü ve görsel etkisinin oldukça dikkat çekici nitelikte olduğu gözlenmektedir. Yetiş'e (2019: 63) göre; Shiota; ip kullanarak estetik görselle insan bedenini buluşturan geleneksel Japon Shibari sanatından etkilenmiştir. Sanatçının kırmızı ve siyah renklerde yün iplikler ve onu tamamlayıcı kavramsal içerikli nesnelere kullanarak oluşturduğu eserlerinde üç boyutlu sanatsal anlatım gücü hâkimdir. Sanatçı üç boyutlu enstalasyonlarında, sanat eserlerinin içinde bulunduğu mekânı, adeta sanatın bir malzemesi ve parçası haline dönüştürmektedir.

İpler ile ördüğü örümcek ağlarıyla ünlü enstalasyon sanatçısı Tomas Saraceno, 2019 yılında Paris Palais De Tokyo'da On Air isimli çarpıcı bir enstalasyon sergisi açar. Galerinin farklı mekânlarına yayılan sergide iplerden örülmüş örümcek ağları izleyicileri farklı düşüncelere sevk etmeyi amaçlar. Aynı zamanda mimarlık eğitimi almış olan Saraceno, bu sergisinde farklı alanların deneyimsel bileşimini sunmaktadır. Yetiş'e (2019) göre, örümcek ağ ile kozmik ağ arasında paralellik kurmayı amaçlayan Saraceno'nun çoğu çalışması; sanat, mimarlık, doğa bilimleri ve mühendislik gibi farklı disiplinleri bir araya getirerek çevreci yaklaşımların sürdürülebilir yollarını da önermektedir.

Görsel 8. Tomas Saraceno, On Air Sergisi - Algo-r(h)i(y)thms, 2019, Enstalasyon, Paris.

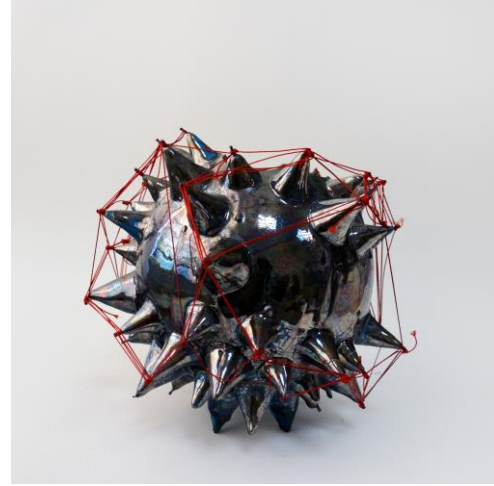
Sergi süresince örümcek ağlarının çeşitli biçim ve tasarımlar ile oluşturulmuş bölümlerinden geçen izleyicilere atmosfere uygun sayılabilecek ürpertici sesler eşlik etmektedir. Serginin en can alıcı bölümlerinden birini sanatçının Algo-r(h)i(y)thms adını verdiği bölüm oluşturmaktadır. İzleyicilere bir örümcek gibi davranma fırsatı sunan entalasyon tüm mekânı kaplamaktadır. İlişkisel bir önermeyle izleyiciler iplere dokunabilmekte ve çıkan titreşimin sesine tanık olabilmektedirler (Koray, 2019). Rehberli ziyaretlerle gezilen örümcek ağları, sergi alanı içerisinde izleyicilere yepyeni keşif alanları sunmaktadır. Örümcek ağlarıyla geniş, deneyimsel bir araziye dönüşen mekan, aynı zamanda beyin nöronlarını da hatırlatır (Ajournal.blog, 2018a).

Seramik sanatı birçok alternatif malzeme kullanımını olanaklı kılan dinamik bir yapıya sahiptir. Kavramsal dili çok kuvvetli ve köklü bir geçmişe sahip olan seramik, çağdaş sanat pratikleri içerisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Akademisyen/sanatçı Zeliha Kayahan'ın Güncel Ağırşaklar Serisi geçmiş kültürel kullanım nesnelerinin günümüze uyarlanmış halini yansıtmaktadır. İp eğirmeye yarayan ağırşaklar, günümüzde kullanım dışı kalmış tekstil gereçlerindedir. Hitit ağırşaklarından ilhamla gerçekleştirdiği seramik ağırşakları zemine ip ile bağlar. Bu bağlama eylemi aynı zamanda geçmişe ait bir kültür nesnesinin bugüne bağlanmasını da öncelikle temsil etmektedir.

Görsel 9- 10. Zeliha Kayahan, Güncel Ağırşaklar Serisi, 2016, Kağıt, Seramik, İp, Elle Müdahale.

Kayahan, yer yer düğümlediği yer yer kesik ip uçlarının bilinçli sergilendiği çalışmalarda özgün baskiresim ve elle müdahale ile katmanlar oluşturmuştur. Ağırşakların her biri birbirinden farklı amorf yapıdadır. Elle şekillendirilmiş olmaları ve sırlanmadan kullanılmış olmaları ip yapımına ilişkin en temel olan işlenmemişlik duygusunun bir tekrarını duyumsatır (Görsel 9-10).

Görsel 11. Naile Çevik, Bağlantı, Seramik, Lüster Pişirimi, h: 35 cm, 2019
Görsel 12. Naile Çevik, Bağlantı, Seramik, Lüster Pişirimi, h: 35 cm, 2019

Çağdaş seramik sanatı gelişen teknoloji ve sanat anlayışı ile farklı estetik açıları yaratmaktadır. Akademisyen/sanatçı Naile Çevik bu estetik açıları seramik, ip ve çivi ile yakalar. Sanatçı Bağlantı adını verdiği serisinde lüster pişirimi seramiklerine ipler ve çiviler ile müdahale eder. Bu müdahale malzemeler arasında bağlantı yaratmayı amaçlarken izleyiciyi aynı bağlantı sürecine dâhil eder. Göz, yuvarlak formlu seramik formun yüzeyinde yer alan dışarı çıkıntılı konilerin uçlarına çivi aracılığı ile bağlanmış ipleri takip eder (Görsel 11-12).

4. SONUÇ

Çağdaş sanat sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisindedir. Toplumsal gelişmelere paralel olarak sanat pratikleri, uygulama teknikleri ve malzemeler değişmektedir. Bu değişim bilindik kavramların ve malzemelerin farklı bağlamlarda kullanılması durumunu da içerir. İp sanatsal bir malzeme olarak günümüzde birçok sanat alanında hem biçimsel hem de kavramsal dili sebebiyle sıklıkla kullanılmaktadır. Kolay ulaşılabilir bir malzeme olması ve kullanım alanının genişliği ile ip, günümüz kavramsal anlatımların en etkili aracı konumundadır. Yalnızca ip ile çalışan, sanatsal kimliğini bu malzeme ile özdeşleştiren sanatçılar olduğu gibi dönemsel serilerinde bir malzeme olarak ipe yer veren sanatçılar da olmaktadır. Çağın bilimsel getirileri ile ipin kimyasal ve fiziksel değişimleri ile farklı açılımlar yapma olanağı bulan sanatçılar malzemenin getirdiği bağlama, bağlanma, düğüm ve karmaşa gibi anlamları somutlaştırmaktadırlar.

Bağlama sorunsalı üzerine alternatif bir malzeme olarak “ip” başlıklı araştırma kapsamında incelenen eserlerin ortak noktası konumunda olan ip, farklı sanatçıların elinde sonsuz anlamlar içerebilecek bir kaynağa dönüşmüştür. Janet Echelman’ın açık alanda tasarladığı hava heykeli, ipin yapısal özellikleri ile gözyüzü ve yeryüzü arasında rüzgâra karşı dalgalanan bir katman oluşturmaktadır. Fırat Neziroğlu ise geleneksel dokuma dilini çağdaş bir üslupla harmanlar. Machiko Agano’nun gerçekleştirdiği enstalasyonları aracılığı ile galeri salonlarında izleyiciler devasa ağlarla karşılaşır. Ayrıca bir örgü tekniği olarak makromeyi giysi heykeline dönüştüren Sandra de Groot tekniğinin dilini görkemli giyilebilir heykellere dönüştürür. Kırmızı ip kullanımı ile özdeşleşmiş olan sanatçı Chiharu Shiota, sosyolojik, politik, tarihsel ve kültürel imgeleri ip teması ile bütünleştirdiği görkemli enstalasyonlara imza atar. Çalışmalarında mimarlık, doğa bilimleri ve mühendislik gibi farklı disiplinlerin birlikteliklerini kullanan Tomas Saraceno, bir anlamda örümcek ağlarının biçimsel yapısını enstalasyonlarına yansıtmıştır. Zeliha Kayahan güncel ağırşaklar serisi ile ipin geleneksel yapılış sürecine odaklanır. İp eğirmede kullanılan ancak günümüzde işlerliliğini yitirmiş bir gereç olarak ağırşaklar ve ona bağımlı iplerin birlikteliğini yansıttığı çalışmalarında geçmiş ve günümüz arasında deneyime dayalı bir bağ oluşturur. Yapısal özelliğinden kaynaklı olarak ipin çağrıştırdığı bir kavram alan bağlanma kavramı sanatçı Naile Çevik’in özgün seramik eserlerinde izlenebilmektedir.

KAYNAKÇA

Ajournal.blog (2018a). “Palais de Tokyo’da Örümcek Ağları”, <https://ajournal.blog/Ajournal/Icerik/palais-de-tokyoda-orumcek-aglari>, Erişim Tarihi: 25.02.2021.

Ajournal.blog. (2018b). “Chiharu Shiota’nın Ruhani Ağları”, <https://ajournal.blog/Ajournal/Icerik/chiharu-shiotanin-ruhani-aglari>. Erişim Tarihi: 25.02.2021.

- Altınçelik, A. (2019). “Lif Sanatında Enstalasyonun Yeri”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/ Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Bingöl, M. (2019). “Temel Tasarımda Bir Farkındalık Süreci Olarak Metafor/Form İlişkisi” (Ed. Adnan Tepecik), Uygurluk Tarihinde Sanat ve Tasarım. ss. 80-98. Sistem Ofset Bas. Yay., Ankara.
- Erim Usluca, Ö.(2019). “Sanatsal Bir İfade Aracı Olarak Tekstil”, İdil Dergisi, 8 (54): 263-273.
- Fabrica.org.uk (2001). “Exhibition Archive”, <https://www.fabrica.org.uk/textural-space>, Erişim Tarihi: 01.02.2021.
- Fibrenell.blogspot.com (2010). “Machiko Agano”, <http://fibrenell.blogspot.com/2010/08/machiko-agano.html>, Erişim Tarihi: 01.02.2012.
- Güleş, D. (2020). “Dokuma Sanatının Giysi Tasarımında Kullanımı ve Fırat Neziroğlu Örneği”. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi/ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Koray, Z. C. (2019). “On air, Tomas Saraceno ,Palais de Tokyo, Paris”, <http://zeynepcankoray.blogspot.com/2019/01/on-air-tomas-saraceno.html>, Erişim Tarihi: 25.02.2021.
- Mengeş, F. (2015). “Sanat Yapıtının Farklı Mekânlarda Anlam Problematığı”. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mert, T. (2020). “Giyilebilir Makrame Heykeller”, <https://www.studiomercado.com/post/giyilebilir-makrame-heykeller>, Erişim Tarihi: 01.02.2021.
- Novozhilova, M. (2015). “Thousands of keys strung from blood-red yarn evoke Japan’s Great Tohoku Earthquake”. <https://inhabitat.com/thousands-of-keys-strung-from-blood-red-yarn-evoke-japans-great-tohoku-earthquake/>, Erişim Tarihi: 06.02.2021.
- O’Doherty, B. (2010), Beyaz Küpün İçinde, Galeri Mekânının İdeolojisi (Çev. A.Antmen), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Özkendirici, B. (2018), “Çağdaş Sanat Malzemesi Olarak İplik”, Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 8 (1): 208-224.
- Özkul, T. (2019), “Disiplinlerarası Süreç Bağlamında Çağdaş Heykel Sanatının Plastik Dil Olarak Kullanılması”, Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 6 (2): 73-84.
- Özpinar, C. (2009). “Lif Sanatında Kavram”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/ Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Pazarlıoğlu Bingöl, M. ve Çevik, N. (2020), “Çağdaş Sanatta Bir İfade Unsuru Olarak Kolaj Üzerine Bireysel Söylemler”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(36): 599-637.
- Pazarlıoğlu Bingöl, M. ve Özkaya, F. (2020), “Gastronomi Ve Mutfak Sanatları Alanında Temel Sanat Eğitimi Uygulamaları”, İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 6 (1): 175-192.
- Sakalauskaite, J. (2000), “Lif Sanatı’nın Kavramsal Sanatla İlişkisi”. Akdeniz Sanat, 4 (7):36-39.
- Sırmalı, E. (2019). “Çağdaş Sanatta Yaratım Süreci Olarak Manipülasyon”. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Stewart, J. (2020). “Billowing 424-Foot Net Floats Above a Florida Park in Remembrance of the Past”, <https://mymodernmet.com/bending-arc-janet-echelman/> Erişim Tarihi: 11.12.2020.
- Tunçok, P. Ş. (2015). “Lif Sanatında Üçüncü Boyut”. Yüksek Lisans Tezi. Kemerburgaz Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilçimen, Z. (2019). “Sanatsal İfade Şekli Olarak Dikme Eylemi”. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi/ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Yetiş, M. (2019). “Çağdaş Sanatta İplik”. Yüksek Lisans Tezi. Altınbaş Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zilbermangallery.com (2011). “Gökten Üç Elma Düştü”, <https://www.zilbermangallery.com/gokten-uc-elma-dustu-e78-tr.htm>, Erişim Tarihi: 15.02.2021.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1: Marcel Duchamp, 16 Miles Of String, 1942, Enstalasyon, New York. <https://www.artribune.com/editoria/2017/03/libro-marcelduchamp-elenafilipovic/attachment/marcel-duchamp-sixteen-miles-of-string-new-york-1942/> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 2: Janet Echelman, Bükme Arkı (Bending Arc), 2020, Petersburg. <https://www.archdaily.com/944245/bending-arc-installationjanet-echelman> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 3-4: Fırat Neziroğlu, Ergen/Mevsim Rüzgârları, 2011, Yün İpliği Dokuma ve Misina, 100x100 cm. Fırat Neziroğlu, Yeşil Çimen, 2011, Yün İpliği Dokuma ve Misina, 100x100 cm. <https://www.zilbermangallery.com/gokten-uc-elma-dustu-e78-tr.htm> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 5: Machiko Agano, Textural Space, 2003, Enstalasyon, Paslanmaz Çelik, El Yapımı Kağıt, Poliamid ve İpek İplik. <https://www.fabrica.org.uk/textural-space> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 6: Sandra de Groot, Giyilebilir Heykeller, 2019 <https://atelierchaos.com/> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 7: Chiharu Shiota, Ben Başka Bir Yerde (Me Somewhere Else), 2018, Kırmızı Yün, İp, Alçı, Fotoğraf: Peter Mallet, London. <https://www.chiharu-shiota.com/me-somewhere-else> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 8: Tomas Saraceno, On Air Sergisi - Algo-r(h)i(y)thms, 2019, Enstalasyon, Paris. <https://acuteart.com/tomas-saraceno-on-acute-art-live/> Erişim tarihi: 18.01.2021.

Görsel 9-10: Zeliha Kayahan, Güncel Ağırşaklar Serisi, 2016, Kağıt, Seramik, İp, Elle Müdahale. Zeliha Kayahan'ın arşivinden.

Görsel 11-12: Naile Çevik, Bağlantı Serisi, 2019. Naile Çevik'in arşivinden.